

nom, o epítet, posat «de novellum tempus» al puig que s'havia dit *de Ludel*.

Montfalcó, V. *Falcó* *Montfar*, *Montfaro*, V. *Vinfaro* *Montferrer*, V. *Ferrer* NP *Montferri*, V. ape. a l'art. *Mofarès* s.v. *Mo-* (misc. àr.) *Montforçado* o *-forçat*, V. *Forques* *Montfort* o *Monforte*, V. *Nonasp* *Montfret*, V. *La Freita* *Montfullà* V. *Filià*

MONTGAI i MONTGOI

MONTGAI. Nom de diversos castells (després poblacions), en sengles paratges de Catalunya occidental. El més poblat i conegut avui:

1) 15 k. a l'Est de Balaguer. *Pron.*: *mongái* en el poble, Casac.; *mongái*, a Cabanabona, 1931; i en l'enq., 1956, xvii; gentil.: *munğağñs*. Casac.

MENC. ANT. 1315. *Mungay* (CoDoACA xii, 260).

2). (també dit *Sant Llorenç* ò bé *Llorenç de Montgai*) (enq. xvii, 58-61), uns 10 k. al NO. de l'anterior, agre. a Camarasa. *MENC. ANT.* Semblen referir-se totes al (2) però no descartem que alguna pertanyi al (1); 1212-22 (CCandi, *Mi. Hi. Ca.* i, 219); 1269: *Mongay* (id. ib. ii, 159); 1277: «militibus de Camarasa, de Cubells et de *Muntgay*» (Soldevila, *Pere el Gran I*, ii, 94); 1279: «Camarasa, Cubells y *Muntgay*» era el nom d'un enclavat del Comtat de Bna. dins el d'Urgell; 1280 i 1295: id. (CCandi, o.c. ii, 98, 114 i 169 o 167; i *GGC* 289); 1359: «Loch de *Muntgay*» (27 focs, junt amb *Llorenç*, 10 focs (CoDoACA xii, 17).

3) Llogaret agre. a Viacamp, al peu N. del Montsec occid., 15 k. al E. de Benavari. *Pron.* *munğái*, en l'enq. de 1957 (xvii, 135-8). *MENC. ANT. 1495*: 3 focs (en el fogatge); 1554: «lugar de *Mongay*» i 1558: «afrenton amb Benavari: lloc de *la Millera y casa de Mongay*» (Moner, *Bi. Escr. Rbg.* p. 106).

4) Sembla que n'hi havia un altre a la baixa Segarra, prop de Verdú: el 1274 donen facilitats als habitants de Verdú i *Mongay* que poblen «Valerna et quadram de *Mongay*» (Font Rius, *C. d. p.* § 325, 426.16, i 700).

5) De la mateixa etim. però amb resultat fonètic divers: MONTGOI. Un d'aragonès, de Llitera, nom d'un puig al costat de Montsó: junts els donà R. Bg. ry a l'Orde del Temple (de Jerusalem) perquè hi fundessin l'Orde dels Templers nostra: 1143: «dono prephate milicie --- castrum --- *Monszo* et castrum --- quod dicitur *Mongaudi* ---»; hi afegia «*Xalamera* et *Barberanum* --- *Remulinis* --- castro *Curbinis* cum Deus --- dignatus --- reddere» (Albon, *Cart. Temple*, p. 204; MiretS., *Templ.* 29; i Balari, *Orig.* 322); 1282 segons *MarcaH*, nº 402.

Ara bé, en un doc. de 1360-70, redactat en cat. de Rbg., contant la resistència dels templers, quan fo-

ren desposseïts, surt el nom en aquella forma catalana: «Quan foren tornatç a *Monçó* --- adobaren los murs et las portas de la vila, et trencaren las carreras et las entradas del pui de *Montgoi*, et establiren-lo et gaitaren-lo de nuit et de dia. et totas las entradas del castel ---» (CCandi, *Mi. Hi. Ca.* 376).

Balari li dóna el nom «castillo de Monzón, de *Mongay* (*Montis gaudii*)», esta orden se llamó de *Mongay*; i segueix: «el a. 1187, Alfonso I de Catalunya dió el cast. de *Villem* a dicha orden, que apellida de *Santa María de Mongay de Jerusalem* y de la orden cisterciense». El que diu MiretS., és, però: «1187 dóna el castell de *Villem* a l'orde del Cistell, de Santa Maria de *Montegaudio*» representada pel Mestre de la casa d'Alfambra (*BABL* II, 444, VII, 335, *TemplH*, p. 29). El nom MONS GAUDII, aplicat a la casa dels Templers orientals, està ben establert, i amb explicació ben coneguda (veg l'art. *Monjoia*).

El nom se l'havien donat a causa d'un puig, dues milles al NO. de la ciutat de Jerusalem, que els pelegrins anomenaven així perquè era el primer lloc des d'on albiraven la Ciutat Santa, en llurs llargues marxes des d'Europa (cf. la monografia de K. Löffel, «Beitrag z. Geschichte von *monjoie*», Tübingen, 1934; Vidos, *ZFrSp. u.* LIX, 110). En efecte és el que veiem en narracions hagiogràfiques: «diaetas xv peragrantes ad *Montem Gaudii*, qui est dimidia leuca circa Stum. Jacobum pervenerunt» (Varagine, *Leg. Aurea* § 99 4 6.15). D'aquí el crit de guerra i de goig, que adoptaren els Croats: «*monjoie!*», en anticipació de llur victòria per rescatar el Sant Sepulcre.

Fou també adoptat pels altres Templers occidentals fora de Cat.: p. ex. un «Bertrando de *Monte Gaudio*» signa el 1143 pels Templers de Provença (Albon, *Cart. du Temple*, p. 194).

Ara bé, veiem en una butlla del Papa Eugeni, que confirma la donació de Ramon Berenguer IV, als nostres Templers: «Mo<n>tsó castrum *Montgaudi*, *Xalamera* --- *Corbinos*» (Albon, p. 387) En negociar el traspàs dels béns quan ve la dissolució de l'Orde, aquestes són les instruccions a Vidal de Vilanova, ambaixador reial prop del Papa Climent II: «si vellet reducere ordinem Sti. Salvatoris *Montis Gaudii*, vel St. Redemptoris --- daret castrum suum de *Muntesa* ad servicium Dei, ut monasterium capud dicti ordinis fundaretur ibidem» (Finke, *Acta Ar.* II, 214).

Concretant-nos a l'ETIM. del nom *Montgai* i al-lòtrops, és versemblant que els *Montgai* (1), (2) etc. vagin resultar de la imitació del del puig veí de Montsó, per propaginacions de llocs religiosos veïns a aquestes poblacions: (2) i (3) tenen esgl. antiga: he vist ruïnes de l'antiga al costat del (3), i a penes es podria dubtar que hi hagué també església en el 55 castell (1).

Que el nom MONS GAUDII aplicat al de Montsó es-